

54

STATSMINISTERN

Anförande 1 maj 1970
i Sundbyberg och
Stockholm.

För idag 80 år sedan ägde den första majdemonstrationen i Sverige rum. I tiotusental samlades arbetarna och tågade upp till Gärdet. Där talade August Palm, där talade Hjalmar Branting, där talade Hinke Bergegren och många andra. Det var inte bara arbetarna som hade förberett sig för denna högtidsdag. Vid gardesregementena och artilleriet låg manskapet färdigt till snabb utryckning. Polisen hade inkallat förstärkning. Ty man fruktade gatans parlament. Den borgerliga pressen spred rykten om busfasoner, våldshandlingar, brist på ordning.

Dessa farhågor besannades inte. Dagen efter konstaterar en enig press att den väldiga demonstrationen genomförts under perfekt ordning, med djup värdighet, utan att ^{den} intensiteten i kraven ett ögonblick kunde betvivlas.

Man gjorde ytterligare två konstateranden.

Endast ett litet fåtal av dem som vandrade i tåge hade rösträtt. De allra flesta av dessa allvarliga och sansade män som Dagens Nyheter talade om,

stängdes ute från möjligheten att i demokratisk ordning påverka det samhälle där de levde, som de gav sin arbetskraft.

Vidare: Vål var deltagarna högtidsklädda, deras ansikten präglades av feststämning. Men de flesta anleten präglades också av försakelser, bekymmer, undernäring. Eller, som August Palm uttryckte det: "Medan arbetarna i verkstäderna få släpa 14 timmar eller mera, går utanför en blek, utsvulten reservarmé, som trots bästa vilja ej kan få sysselsättning."

Därför samlades man den första maj 1890 kring två krav: allmän rösträtt och 8 timmars arbetsdag.

Detta korta referat ger mycket av nyckeln till arbetarrörelsens styrka och framgång under decennium efter decennium.

För det första: Den orubbliga vakthållningen kring den fredliga samhällsordningens princip. Motståndarna fick tala om busar och gatans parlament. Arbetarrörelsen visade genom värdighet^{en} i sitt uppträdande vilken typ av samhälle de ville skapa. Året efter, 1891, antog den socialdemokratiska partikongressen ett uttalande där det heter:

"Då det socialdemokratiska arbetarpartiet är ett revolutionärt parti, som eftersträvar en grundlig omvälvning av det bestående borgerliga samhället, måste det taga i betraktande möjligheten av att det organiserade våldet kan bli det lidande proletariatets slutliga förlossare.

Men så länge ännu icke den allmänna rösträttens fredliga medel är prövat, uttalar kongressen på det bestämdaste sitt ogillande av all slags dynamitagitation och stämplar såsom förrädare mot våra principer sådana agitatorer, som upphetsa massorna till våldshandlingar mot enskilda."

De hade ett fantastiskt tålamod. Det tog 28 år innan den allmänna rösträtten var slutgiltigt genomförd. Men principen låg fast. Samhället skulle omvandlas med fredliga medel. Däri låg inte bara kravet på att makten skulle ligga i parlamentet och att parlamentet skulle återspegla folkets mening så som det kommer till uttryck i de allmänna valen. Däri ligger också kravet på att politiken skall utformas i nära kontakt med människornas vardag och att varje steg i reformarbetet skall förankras hos människorna.

Det tog mer än 40 år innan arbetarrörelsen genom den allmänna rösträtten erövrade den politiska makten. Steg för steg växte den fackliga och politiska arbetarrörelsen i styrka. När den politiska makten var vunnen, kunde idéerna med full kraft börja omsättas i praktisk politik.

Det gamla samhället sökte slå tillbaka. Munkorgslagar och tvångslagar, ~~tvångslagar~~^{tvångslagar}, Åkarp, Markmyra och Stripa. Det är ord som blivit symboler för arbetarrörelsens kamp för ett rättvist samhälle.

Det fanns de som saknade tålmod. Glödande revolutionärer anordnade sina egna tåg. Splittring och besvikelse blev deras följeslagare. Sekterna växte som svampar ur jorden, vissnade bort och försvann.

Tålmodet innebar inte att indignationen över orättfärdigheten och orättvisorna i samhället var mindre. Det var dessa som gav näring och styrka åt agitationen. Åt den obändiga strävan att vinna den politiska makten. Därmed lades grunden till seger.

Det finns anledning att erinra om detta idag.

Två gånger sedan det första världskriget har det svenska samhället skakats av en djupgående förtroendekris. Den första var 1917. Den undanröjdes genom att socialdemokrater och liberaler med fredliga medel genomförde den allmänna rösträtten.

Den andra gången var 1932, massarbetslöshetens och massfattigdomens tid. Den undanröjdes genom att arbetarrörelsen med fredliga medel vann den politiska makten och inledde en samhällsomdaning som gav sysselsättning, trygghet, mänsklig värdighet för folkflertalet.

Inför årets första maj har en tidning som kallar sig organ för näringslivet och som på sin första sida bär den stolta devisen "I företagsamhetens tjänst" utgivit en betraktelse. Där angrips Torsten Nilsson för sina uttalanden inför - jag citerar - "en krets av vänsterextremister utan samhälleligt ansvar".

Vilken är denna krets? Jo, Stockholms arbetarekommuns representantskap.

Vilka är således dessa vänsterextremister utan samhällsansvar? Jo, det är er man avser. Det är den största grundorganisationen i svensk arbetarrörelse som karakteriseras på detta sätt. Det är

arbetarna i fackföreningarna i Stockholm. Det är de som arbetar i partikretsar, kvinnoklubbar och ungdomsklubbar. Det är de som samlas kring våra fanor den 1 maj.

Uttryckssätten känns igen.

Det sade man 1890, det sade man 1917, det sade man 1932 och det envisas man med att säga 1970.

En rörelse som benhårt håller fast vid den fredliga samhällsordningens princip kallas extremister.

En rörelse som genom ett hårt och mödosamt vardagsarbete varit en drivande kraft i att bygga upp detta samhälle beskylls för att sakna samhällsansvar.

Låt oss från detta möte sända en hälsning tillbaka. Oroa er inte. Vi bär vårt samhällsansvar om ni förmår bära ert. Vi ska fortsätta att bygga upp och förändra det här samhället på den väg som svensk arbetarrörelse gjort till sin. Och glöm aldrig, ~~det svenska samhällets~~: Det svenska samhällets framtid måste byggas på de stora löntagargruppernas förtroende. På deras förtroende som arbetar ute i verkstäderna och kontoren, i fabriker, i affärerna.

Det är i deras vardag, ^{i deras kvar} på arbete, trygghet, en rättvis fördelning och ett vidgat demokratiskt inflytande, som framtiden ryms. Tro aldrig att man med glåpord och förolämpningar kan få svensk arbetarrörelse att svikta på sin väg mot framtiden.

Dullell
med

Så har samhället förändrats.

Arvid Svärd skriver i Broderskaps första-majnummer: "Det Sverige där jag föddes och det var jag åldras är socialt sett som länder på skilda planeter med ljusårs avstånd."

Men mycket
återstår
att göra

← Bit för bit har det gamla klassamhället upplösts.
Idag talar vi om jämlikhet.

Men mycket
återstår

Och människorna har mer och mer börjat se sig omkring i samhället.

Då upptäcker de orättvisorna, den kvardröjande orättfärdigheten, de många brister som återstår.

Parollen om jämlikhet har givit en måttstock åt samhällskritiken. Och parollen har en konkret innebörd.

Runt om i världen skakas nationerna av våldsamma konflikter. Klyftorna har blivit för djupa, de otillfredsställda kraven för många. Om vi i underdånighet hade lyssnat till borgerlig klokskap skulle vår situation idag vara densamma. Fast de ~~tycker~~ ^{på vägen till kummen} vill ha ett hårt chut.

Vi har lärt oss på nytt och på nytt att stabilitetens förutsättning heter förändring och att förnyelse är framtidens villkor. Denna strävan till trygghet i förändringen kan arbetarrörelsen aldrig bringas att överge.

En avgörande förutsättning för förtroende och gemenskap i samhället är att klyftorna mellan olika grupper inte är för stora utan minskar. Växer skillnaderna mellan olika löntagargrupper, mellan löntagare och kapitalägare, mellan företagsledare och anställda i socialt och ekonomiskt avseende, i avseende på makt och inflytande - då hotas på allvar förtroendet i ett samhälle. Stora grupper får inte lämnas utanför samhällets vanligaste förväntningar, dömas till att ha låga löner, känna otrygghet i sysselsättningen, sakna social service, uppleva sig vara utan möjlighet att påverka arbetsplats och bostadsmiljö.

~~När vi på arbetarrörelsen
talar om trygghet
så vill vi betona
att tryggheten~~

Låginkomstutredningen redovisar oerhört många människor med låg inkomst. De flesta gör en fullvärdig arbetsinsats. De har ofta hårda och slit-samma yrken. Om arbetsviljan bestämde inkomstens storlek skulle de sannolikt inte ligga i inkomstpyramidens botten. De kan inte gärna säga att vår insats i detta land värderas så litet att vi flyttar utomlands. De har inte den möjligheten.

*Ull Innesen
den 2. oktober 1968*

Det är inte de som proklamerat "förtroendekris", trots att det är de som drabbas av orättvisorna i vårt samhälle.

Det är inte de som talar om ansvarslösa element, trots att deras arbetsvilja ofta blir uselt värderad.

Men de känner en oro ~~inre~~ - för sitt arbete, för sina framtidsutsikter, för sina möjligheter att påverka samhällsutvecklingen.

*Nej, inte skuld
i hjärnan. De kan
förväntas, de kan
få en bättre
situation, de vill
att samhället
skall förändras.*

Men Parollen om jämlikhet har drivit det beständes försvarare till motangrepp.

Åter har man börjat tala om att utjämning betyder slätstrukenhet, nivellering. För oss är jämlikhet en frihetsidé. Dess syfte är att röja undan hindren för människornas fria utveckling, ge dem chansen att utveckla sin personlighet. Det är inte jämlikheten utan det är ett klassamhälle som hindrar och kväver.

Åter har man börjat tala om att individen förkvävs om en utjämning kommer till stånd. Vilka förkvävs? Är det de handikappade om de får en chans att göra en insats i produktionen? Är det de arbetslösa som kan få en ny start genom omskolning? Är det kvinnorna som kan förverkliga sina förutsättningar om vi bygger daghem, genomför individuell beskattning, gör en ny äktenskapslagstiftning? Eller är det de med låga inkomster som får sin frihet kring skuren om vi gör en skattereform som höjer deras standard.

~~Vi har anledning att ställa motfrågan:~~

~~Vem får minskad frihet om jämlikheten blir större?~~

och jämlikheten
Dessa röster skall vi ^{inte} följa. *Själva vägen*
~~kommer~~ *privilegier* ~~de tar för sig~~ *för sig*
istället

Vi skall *beslutsamt* ge oss i kast med en trög verklighet för att med jämlikhetens som färdriktning tålmodigt förändra samhället. Jämlikheten berör människornas arbetsmiljö. Alltför många upplever idag risker för liv och hälsa på sina arbetsplatser. Därför satsar vi på arbetarskydd och en ny lag om arbetsmiljö. Därför satsar vi på förtidspension för dem som har ett hårt och slitsamt arbete.

Jämlikhet berör rätten till utbildning. Därför satsar vi särskilt på vuxenutbildning, på dem som inte fick chansen när de var unga.

Jämlikheten berör skillnader i levnadsförhållanden mellan olika delar av vårt land.)

Därför satsar vi på lokaliseringspolitik, kommunal skatteutjämning, stöd till glesbygder.

Jämlikheten berör kärnan i demokratin.

Möjligheten för människor till inflytande och bestämmande ^{över} på de villkor under vilka de skall leva och verka. Därför skall vi genomföra ett ökat demokratiskt inflytande inom näringslivet.

Jämlikheten berör skillnader i levnadsnivå.

Därför kommer den solidariska lönepolitiken att fortsätta. Därför genomför vi en skattereform som ger två tredjedelar av inkomsttagarna en skattelettning, framför allt dem som har låga inkomster.

Detta är vardagsjobb. Detta är att genomföra partikongressens beslut. Det skall vi redovisa inför medlemmarna och inför väljarna.

Vi får vara beredda på motstånd. De skräckkampanjer som pågått under våren är ~~ett~~ belysande exempel.

Fackföreningsrörelsen har varit utsatt för angrepp från en salig röra av maoister, marxist-leninister, kommunister, syndikalister, folkpartister, Expressen och SACO-direktören.

11.

12.

De moderata ungdomsförbundets tidning i Stockholms län skrev så här:

Kan vi genom att angripa ett sviktande LO rubba alliansen mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin har vi ett gott utgångsläge inför valet den 20 september. ~~Fikkxxxxxxxx~~ Där sammanfattade man i en mening vad fyra spaltmil i borgerlig press sökt ge uttryck för. Folkpartiledaren Gunnar Helén ^{i grunden det samma} sade ~~samma sak~~ så här:

"Jag vill inte uttala mig om arbetsmarknaden när den fackliga rörelsen befinner sig i en kris." Och så rullade det lilla helgonet med ögonen.

Det politiska syftet är uppenbart. Man vet att detta samhälle i hög grad byggs upp genom samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin. Vi hör samman, våra segrar är gemensamma. Kan man försvaga den ena, drabbar det också den andra. Men denna borgerliga önskedröm skall åter komma på skam. Samarbetet mellan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen ligger fast. Det skall bestå, vidgas, fördjupas.

Man talar om en ekonomisk kris. Det gjorde man också 1968. Då skulle Sverige drabbas av en arbetslöshetskris. Därför måste Sven Wedén och folkpartiet ta hand om regeringen. Resultatet blev att människorna starkare än någonsin slöt upp kring socialdemokratin. Ty de sade sig: Är det verkligen fara å färde, då har vi inte råd med en borgerlig

regering.

Nu inför valet 1970 talar man återigen om en kris. Man tycks säga att Sveriges ekonomiska läge är så allvarligt att Yngve Holmberg måste bli finansminister. ~~Men så stark är inte vår ekonomi~~
Men så stark är inte vår ekonomi

Visst kräver vårt läge en kärv ekonomisk politik. Men om vårt läge skulle vara så allvarligt som de borgerliga söker påskina, har vi då råd med en borgerlig regering? Finns det någon annan än social demokratin som ~~vi~~ i en brydsam tid kan föra en kraftfull politik?

Annars är de borgerliga partierna märkvärdigt tysta, försagda, nästan obefintliga. Folkpartiet påstår sig numera ligga till vänster om socialdemokratin. Det blir trångt där ute. Där finns vänsterpartiet kommunisterna och vänsterpartiet mitten och sedan några till. Hur långt till vänster mitten ligger har de inte berättat. Kanske mitt emellan kommunisterna och marxist-leninisterna. Där tycks det finnas ett glapprum, där de kan kila in sig. Samtidigt vill mitten regera med högern. Så nu lanseras ^{de borgerliga} parollen: Med högern från vänster.

Så bra är det när
man kan se att den
har råd med Holmberg
om finansminister.

Men nu har vi fått förklaringen till denna blyg-
 het. En tidning som följde med när Helén segade
 sig genom Norrland gav igår en intern rapport.
 Folkpartiets strävan inför 1970 års val är att
 inte väcka den röda björnen. Om de borgerliga
 partierna kan framstå som tillräckligt menlösa,
 tillräckligt orkeslösa, tillräckligt splittrade
 och ^{ofarliga} ofarliga, kanske de socialdemokratiska väljar-
 na stannar på sofflocket. Då vinner de borgerliga.
 Folkpartiets längtan är en seger i filttofflor.
 Det är hoppfull håg och fantasi inför 70-talet.

Men vi ska inte låta lura oss. Vi har aldrig
 fått en seger till skänks. Vi har aldrig kunnat
 lita på motståndarnas svaghet. ^{Vi vet ett momentatum in sum} Vi har endast
 vunnit genom att öppet redovisa våra idéer,
 genom att lägga fram vårt program för människorna
 och genom att gå på arbetsplatser, i bostads-
 områden, överallt där människor mötts, för att
 kämpa för våra idéer och vårt program. Så skall
 vi göra även i 1970 års val.

^(om jämlikhet)
 Men orden har en innebörd också utanför våra grän-
 ser.

Fången i juntans fångelser i Grekland talar för-
 modligen inte om jämlikhet. Skriken från tortyr-
 kamrarna på Boubolinas Street i Aten talar
 lidandets och skräckens språk. Han plågas till
 medvetlöshet. Så följer tystnaden på Jaros
 eller Leros , fängelseöarna.

Men hans kamp gäller jämlikheten, rätten att fritt uttrycka sig, rätten till demokrati och människovärde. Och det är i solidaritet med hans kamp som de skandinaviska länderna krävt Greklands uteslutning ur Europarådet. Rapporten från kommissionen om de mänskliga rättigheterna ger en skakande skildring av övergrepp och tortyr, förföljelse och lidande. Det är med en känsla av befrielse som vi kan konstatera att Grekland lämnar Europarådet.

Och Vår hälsning går till våra grekiska vänner. Vi ser gemensamt fram mot den dag av seger, då det grekiska folket åter vunnit rätten att styra sig självt.

Den vietnamesiska bonden talar förmodligen inte om jämlikhet. Han längtar efter att slippa ockrare och storgodsägare, att få sitt människovärde respekterat, att undgå främmande inkräktare.

Kriget i ^{Indonesien} ~~Indonesien~~ har pågått i 30 år.

Det utgör i varje skede en illustration till att det är och förblir en illusion att tro att man kan möta krav på social rättvisa med våld och militära maktmedel.

1945 fanns chansen till en fredlig lösning som tog hänsyn till folkens nationella krav.

Den förspilldes. Istället inleddes ett blodigt kolonialkrig. Men försöken till en militär lösning misslyckades.

äta en mörtel
1954 fanns ~~chansen~~. Då slöts överenskommelsen i Genève. Den kunde lagt grunden till fred.

Den följdes istället av intervention och under 1960-talet en ständig upptrappning av striderna och en ökning av Förenta Staternas militära engagemang. Men försöken till en militär lösning misslyckades ånyo.

De sista två åren har man tyckt sig skönja möjligheten till en lösning, en vändpunkt till ett ljusare skede. Bombningarna av Nordvietnam upphörde. Förhandlingarna i Paris under medverkan av FNL, begynte. Ett tillbakadragande av de amerikanska trupperna inleddes.

Många tyckte att det var otillräckligt. Framför allt väckte ~~det~~ *på jakt innan by med* oro om den s.k. vietnamiseringen skulle tolkas som en strävan att likväl söka en militär lösning av konflikten, med den skillnaden att striden överläts åt generalernas juntor i Saigon.

Många tyckte det gick oändligt långsamt. Men det är svårt för en ~~statsmakt~~^{stat} att ändra sin politik i ett slag. Det måste bli en gradvis förändring. Det väsentliga var om färdriktningen hade ändrats, om den väg som följdes kunde tänkas leda till en fredlig, politisk uppgörelse. Därför gällde det att visa tålamod. Det visste man också i Vietnam. Det har lyst fram i alla de samtal jag haft med vietnameser under de gånga åren.

Detta påverkade också vår hållning. Vi har varit starkt kritiska mot kriget i Vietnam. Men för oss var kritiken mot Förenta Staterna aldrig något självändamål. För oss gällde det att värna de små nationernas rätt att forma sin framtid. För oss gällde det fred och frihet för Vietnams folk.

Men nu "flyter liken sakta nedför ^{mekong} Memory-floden",^u hem till Vietnam.^u Så skriver Sven Öste.

Det betyder att kriget i Vietnam vidgas.

Laos och Cambodja är små och fattiga länder. De plågas av ~~gamla~~ inre motsättningar: mellan olika folkgrupper, mellan religioner, mellan rika och fattiga. De har länge stått i centrum för stormakternas strategiska och ekonomiska intresse. De tillhörde i ^{några} 100 år fransmännens kolonialvälde i Indokina. De gränsar båda till Vietnam och har därför djupgående påverkats av kriget i detta land. Men de har båda, trots svårigheter och inre motsättningar, sökt föra en neutral politik.

De senaste månaderna har grunden för Laos bräckliga neutralitet allvarligt undergrävts. Statskuppen i Cambodja har förändrat läget i detta land. Norodom Sihanouks neutralitetspolitik fullföljs inte. Och ohyggliga massakrer har ägt rum mot den vietnamesiska folkminoriteten.

Nu sänds trupper till Cambodja. Nu går vapen-transporter till Pnom Penh. Nu skövlas byarna. Nu drabbas återigen enskilda människor av krigets fruktansvärda realitet. I ett nytt land. I ett vidare område. Men det är samma krig.

Så står vi ~~snar~~ inför risken att kriget vidgas, att upptrappningen åter inleds. Att man än en gång hänger sig åt illusionen att det går att vinna militära segrar över fattiga människor som kräver bröd, frihet och människovärde.

Det är farligt att lyssna till generaler.

Det gäller ~~också~~ små nationer. Det gäller i ännu
Stor nationer
högre grad ~~statsmakter~~, med deras fruktansvärda
förmåga till förstörelse.

Därför måste vi idag känna den ~~den~~ djupa^uste oro.

Därför måste vi, samlade den 1 maj på arbetar-
rörelsens högtidsdag, än en gång ge uttryck för
vår solidaritet med de förtryckta, för vår maning
till besinning till dem som förhäxas av militära
maktmedel, för vår vilja till fred, nationell fri-
het och social frigörelse för alla jordens folk.

Ty det är med de fattigas ~~företrädare~~^{förträdare} som framtiden
måste byggas.

Det gäller i varje nation.

Det gäller i hela världen.